

БАЛКАНИТЕ В НОВАТА ЕНЕРГИЙНА АРХИТЕКТУРА: ПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА И СТОПАНСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Елизабет Йонева*

Увод

Темата за развитието на енергийния сектор на балканските държави в регионален план се отличава с особена важност в контекста на актуалните промени в геополитическата и геоикономическата ситуация в Евразия, както и с оглед на протичащите трансформации на глобално ниво. Преструктурирането на балканското пространство се явява съществен елемент от изменящия се модел на международни отношения, предопределящ нови роли и функции за държавите от Югоизточна Европа в рамките на световната система. Проследяването на енергийната динамика в тази зона се превръща в значим инструмент за изследване както на осъществяващите се изменения в стратегическите цели на прилежащите страни, схемите на взаимодействие между тях, така и на еволюцията на политиките на ключови центрове на силата в региона. Тази проблематика привлича все по-сериозно внимание на международно равнище и генерира нови импулси за разгръщането на по-пространен дебат, с оглед на осмислянето на новите реалности на Балканите.

Югоизточна Европа се явява част от по-широкия географски пояс, обхващащ също Близкия Изток и Черноморския басейн. С изключително ограниченото си богатство на природни ресурси и с ролята си на естествена комуникационна връзка между Изтока и Запада, балканската зона се превръща в стратегически обект на интереси и съперничество за влияние. Същевременно нарастващото значение на Балканите на международната сцена е само по себе си феномен, ориентиращ ни преимуществено към идеята, че преструктурирането на това географско пространство далеч надхвърля като значение териториалните граници на държавите в него. Фокусирането върху актуалните аспекти на развитието на балканския енергиен сектор позволява да бъдат открити ключови тенденции в еволюцията му като обект на външни интереси. Върху традиционната конкуренция в региона сега се наслагват и амбиции на нови играчи. Освен отчитането на въздействието

* Елизабет Йонева, доцент, доктор, катедра „Международни отношения“, УНСС, email: yoneva@unwe.bg

на ЕС, САЩ, Русия, Турция, все повече се обръща внимание на политиката на Китай, Япония, Иран и др. Същевременно не бива да се пропуска разглеждането на същността на съперничеството в Югоизточна Европа като включващо в своя диапазон сигурност, нови пазари, енергийна и транспортна инфраструктура и др., което предполага представянето му като комплекс от политически и икономически променливи.

С оглед на актуалните тенденции настоящото изследване е ориентирано към разглеждане на основните измерения на значимостта на региона през призмата на амбициите му да служи като мост между ключови енергийни зони. То е базирано на анализиране на енергийната динамика с фокус върху преливащите ефекти към плоскостта на международните отношения. Проучването се опира на приложен комплексен подход с интердисциплинарни характеристики, с цел очертаване на специфичните взаимовръзки. В хода на разработката проблемите се третира на регионална и национална плоскост. Темата за развитието на Балканите в енергиен план естествено не подлежи на асоцииране единствено с прилежащите към тази географска зона страни, тъй като процесите в нея засягат и редица други държави, което изисква възприемането им и от по-широка пространствена перспектива. Както актуалността, така и релевантността на проблематиката са очевидни с оглед на необходимостта от осмисляне на мерките, които и България следва да предприеме в контекста на новите предизвикателства на външната среда, с цел да бъдат създадени по-добри условия за адаптиране към настоящите регионални трансформации. В тази връзка проучването е предназначено не само за академичната общност, но и за по-широк кръг читатели, включително и по линия на популяризиране на изследваните въпроси сред непрофесионална аудитория, което да спомогне за активизиране и рационализиране на публичния дебат по темата в страната.

Еволюцията на европейската енергийна политика и развитието на оста ЕС – Балкани

Въпреки че при полагането на основите на европейския интеграционен процес в средата на миналия век в неговия фундамент залягат две общности с енергийна ориентация (първо ЕОВС, а впоследствие и ЕВРАТОМ), до днес парадоксално ЕС така и не можа да достигне до разгръщането на пълноценна обща енергийна политика. Държавите членки продължават да не са в състояние да подчинят своето поведение на модел, който да им позволи да говорят в един глас по енергийните въпроси – проблем, който през следващите десетилетия ще става все по-остър за Европа, с оглед на натрупващите се и все по-задълбочаващи се компликации в сектора (Mišík, 2018). С оглед на факта, че континентът притежава само 3% от глобалните енергийни за-

паси, а собствените му ресурси са на привършване, ситуацията неизбежно ще се усложнява все повече, тъй като нарастващото търсене на енергия все повече ще засилва импортната зависимост. Очакванията, че до 2030 г. ЕС ще е обвързан с внос за задоволяване на 70% от неговите енергийни нужди, логично правят реалистични предвижданията, че той ще утвърждава все повече статута си като най-мощният вносител на енергийни ресурси в световен мащаб. Независимо от очертаната критична ситуация, Европа претендира, че в глобален план тя е разработила и прилага най-ефективната стратегия за намаляване на зависимостта си от фосилни горива, поставяйки акцент върху развитието на техните алтернативи в лицето на различните видове ВЕИ и биогоривата. Трансформациите в енергийния микс същевременно са подпомогнати от мерки за увеличаване на енергийната ефективност и енергоспестяването, насърчаването на иновациите и технологичното развитие, изграждането на нова енергийна архитектура, посредством разгръщане на дистрибуционна и свързваща инфраструктура и др. Така в сърцето на европейската стратегия за решение на енергийните проблеми заляга ключовата концепция за диверсификация, която следва да се реализира в три основни посоки – източници, маршрути и доставчици.

Въпреки претенциите на ЕС, че се явява глобалният лидер по отношение на борбата с климатичните промени и защитата на околната среда, нито външното, нито вътрешното измерение на неговата енергийна политика изглеждат успешно развити или безпроблемно функциониращи. Във външен план Европа изпитва все по-мощни трудности във връзка с обезпечаването на необходимите ѝ енергопотоци. Тя не само вече устоява все по-трудно на конкурентния натиск от страна на новоиндустриализираните икономики и държавите с динамично стопанско развитие в рамките на Азия, що се отнася до търговията с енергийни ресурси на световните пазари, но и губи своето влияние в значими за нея зони в ресурсен план. Въпреки декларираните интереси към региони като Централна Азия и Африка като източници на енергийни ресурси за ЕС, европейските институции по-скоро само констатираят все по-засилващото се проникване и утвърждаваща се позиция на Китай в тях, отколкото да са в състояние да предприемат реални контрмерки и да реформират политиките така, че да противостоят на тези процеси (Schneidman, Wiegert, 2018).

Във вътрешен план напредъкът в развитието на европейската енергийна политика също е доста бавен, тъй като държавите членки трудно правят отстъпки с оглед на традиционната си привързаност към запазване на националния им суверенитет в енергийната сфера, която блокира трансфера на компетенции към съюзното ниво. Дори представените планове за изграждане на Европейски енергиен съюз трудно ще генерират съществени резултати при положение, че отделните държави запазват правото си да раз-

виват и провеждат собствени енергийни политики, които ще продължат да бъдат съобразени не само логично с индивидуалния им ресурсен капацитет и потребности, но и с техните външнополитически и стратегически интереси, както и специфични отношения със суровинни доставчици (Zachmann, 2015).

В контекста на целта на ЕС за постигане на диверсификация по отношение на маршрути и доставчици се търси и ролята на Балканската зона за енергийната сигурност на Европа. Този регион, разглеждан доскоро единствено с периферно внимание, придобива с оглед на динамиката в своето развитие във все по-голяма степен стратегически статут, особено в светлината на енергийните въпроси. Той вече се възприема като основен елемент за доизграждане на европейската енергийна мрежа. Ключовото му местоположение на кръстопътя между Европа, Централна Азия и Близкия Изток, предопределя значимостта му като възел за транспортните и енергийните потоци в транзитен и разпределителен план, а в по-малка степен – и като производствен или преработвателен център.

Активизирането на усилията за оформяне на нова тръбопроводна архитектура в Европа оказва своето въздействие и върху Балканите като енергийна артерия. В тази връзка бяха лансирани множество проекти за трасета, включващи различни конфигурации от държави. С оглед на конкуренцията между предложените проекти за региона, като цяло бяха реализирани много малка част от тях. Останалите продължават да стоят на концептуално равнище, като най-значим за тях остава въпросът за потенциалното им хранване със суровини, тъй като развитите планове далеч изпреварват във времето разгръщането на реалните възможности за добив в държавите, набелязани като източници на суровини. Отворена за дискусия остава темата, дали лансирането на множество предложения за тръбопроводни трасета спомага за създаването на устойчива енергийна архитектура или напротив – предизвиква нестабилност. Зад всеки един от вариантите за нови маршрути стоят конкретни коалиции от държави и енергийни компании. Доколко това изобилие от проекти им дава обаче надеждни лостове за маневриране или просто засилва напрежението и съперничеството в региона е въпрос, който не намира категоричен отговор. С оглед на третирането на енергийната проблематика извън обхвата на чисто икономическата перспектива, на преден план винаги излиза темата за политическата обремененост на това пространство, явяващо се зона за „споделено съседство“ между ЕС и Русия, които прилагат конкуриращи се политики по отношение на държавите в него.

Балканската енергийна архитектура – провалени проекти и нови възможности

Насочвайки фокуса към инфраструктурния компонент на енергийната проблематика, няма как да не забележим, че значителна част от балканските страни не се справят особено успешно в мобилизирането на подкрепа за трасетата, които следва да преминат през тяхна територия. В рамките на последното десетилетие могат да бъдат отчетени голям брой замразявания или отказ от проекти, като това важи както за такива, които предвиждат доставки на руски суровини, така и предложения, лансирани с подкрепата или по инициатива на ЕС или САЩ. Петролопроводът Бургас-Александруполис, ориентиран към целта за заобикаляне на Проливите при преноса на руски суровини, достигна до блокаж в преговорите, като вината за това бе хвърлена именно върху България от страна на Гърция, за която реализирането на трасето бе издигнато като приоритет. През 2015 г. бе направен опит за рестартиране на проекта, след заявления интерес от страна на американската компания Шеврон за участие в него (Leviev-Sawyer, 2015). Невъзможността за възкресяването му бе приписана от страна на руския енергиен министър Александър Новак на България, която със своята позиция е направила невъзможно договарянето. Същевременно неуспех отбеляза и алтернативният вариант за Трансбалкански петролопровод Бургас – Вльора (AMBO), който следва да свърже бреговете на Черно и Адриатическо море. Въпреки че предложението за изграждането на съоръжението датира още от 1993 г. и се ползва с активна подкрепа от страна на САЩ, по-дългият маршрут кореспондира и с по-мощни разходи за реализация, които елиминират редица от другите предимства на трасето.

По отношение на природния газ следва да бъде отбелязан провалът на проектите Набуко (както и на неговата модификация Набуко-Запад) и Южен поток. Първият се явяваше значим елемент от плановете на ЕС за прокаране на Южния газов коридор, но проблемите с намирането на източник за суровини за това трасе в крайна сметка доведоха до неговото блокиране. Очакваният пробив в посока достигане до ресурсите на Централна Азия така и не се осъществи, поради пречките пред прокарането на транскаспийски трасета, а политическите турбуленции в Близкия Изток и Северна Африка елиминираха достъпа до находищата в тези зони. Същевременно идеята за прокаране на пряка газова връзка през Черно море с Русия посредством Южен поток срещна сериозна съпротива в рамките на европейските институции, което доведе и до невъзможността проектът да получи статут на такъв от значимост за ЕС. Наред с това се наблягаше на несъвместимостта му с разпоредбите на европейската енергийна политика.

В крайна сметка Русия се преориентира към по-сериозно обвързване в енергиен план с Турция, за което спомогнаха и разгърналите се проблематични отношения с ЕС в хода на украинската криза. Така наред с вече изградения Син поток, от руска страна бяха лансирани планове за изграждане на Турски поток (Tagliapietra, 2018). И двете трасета несъмнено имат негативно въздействие върху България, тъй като ограничават ролята ѝ като транзитен коридор на суровини в южна посока. Безспорно двата проекта допълнително утвърждават ролята на Турция като регионален енергиен център и циментират възможностите за редица балкански страни за получаване на суровини от различни източници през нейна територия. Същевременно извън очакванията за разширяване на вече изградените енергийни връзки на Турция с Азербайджан, от които в бъдеще евентуално ще могат да се облагодетелстват и балканските държави, понастоящем перспективите за избягване на доставките на руски енергийни суровини за ЕС се свързват с потенциалния капацитет за снабдяване по линия на страни като Иран и Израел. Въпреки наличните си мащабни залежи на природен газ и нефт, Иран обаче е далеч от статута на енергийна суперсила с оглед на слабия експлоатационен капацитет на своите находища към момента, а тяхното разработване се явява функция на ирано-американските отношения и отхвърлянето на модела на налагане на санкции. Турция, която от своя страна също отчита високата си зависимост от руски внос на енергийни суровини (при годишно потребление от около 50 млрд. куб.м съответно близо 60% от ресурсите се осигуряват от Газпром), също не пренебрегва и опцията за засилване на енергийните потоци, идващи от Иран.

Лансирането пък на Израел като източник на енергийни суровини за ЕС се осъществява с активната подкрепа на американски компании и политически лидери. Морските полета на територията на страната вероятно съдържат най-мащабните залежи за цялото Средиземноморие (Biedermann, 2017). Резервите на газовото поле Левиатан се изчисляват на около 20 млрд. куб.м. Стартирането на преговори с Турция отваря пък възможности за снабдяване на ЕС по линия на проекта ТАР, който посредством 870 км тръбопровод следва да осъществи връзка с Гърция, Албания и след това през Адриатическо море да достигне до Италия. Интересът към осъществяване на доставки за ЕС от Израел е голям, като 15 турски компании се ориентират към сформиранието на консорциум за разработване на този вариант, като според техните изчисления около 8 млрд. куб.м газ може да бъде транзитиран през турска територия към Европа. Очакванията са, че до 5 години е възможно да стартира снабдяването по това направление.

Въпреки че ТАР принципно е ориентиран към поемането на около 10 млрд. куб.м природен газ годишно от Азербайджан, посредством връзката си с трансанадолското трасе на TANAP, той се явява по-скоро геополитически

проект, целящ да предостави алтернативни доставки на предлаганите от Русия. В тази връзка са налице и планове за надграждане на ТАР до създаване на „газов пръстен“ около Балканите, който да премине през Албания, Черна гора и Босна и Херцеговина до Хърватия. В подкрепа на тези усилия бе лансиран и проект, в чиято реализация е въввлечена американската агенция за развитие USAID. Така през май 2017 г. седем балкански държави – Албания, Босна и Херцеговина, България, Хърватия, Косово, Македония и Черна гора подписаха споразумение за съвместно развитие на газопроводно трасе, което да ограничи тяхната зависимост в енергийно отношение от Русия.

Междувременно като проект, на който бе предоставен дори статут на такъв от интерес за ЕС, се очерта газопроводът Eastring (Froley, 2015). Планиран с първоначален капацитет от 15-20 млрд.куб.м годишно той е ориентиран към пренос на газ от Русия към Балканите или от противоположната посока – от западноевропейските държави към Югоизточна Европа. Очакванията са трасето да бъде завършено през 2021 г.

Амбициите на България да играе по-сериозна роля като транзитен канал за суровинни доставки бяха концентрирани в последните години в лансираната инициатива за превръщане на страната в енергиен хъб – т.нар проект за газов хъб „Балкан“ (Kovacevic, 2017). Съгласно визията за развитието му, Варна следва да се превърне в пункт за приемане на руски суровини, към които да се добавят и ресурсите от всички интерконектори със съседни държави, както и бъдещ добив от находищата в Черно море. Проектът получи подкрепата на Европейската комисия, която даде съгласие за създаване на съвместна работна група с българското правителство за развиване на бизнес, финансов и маркетингов план за газовия хъб. Разходите за изграждането му се изчисляват между 1,4-2,4 млрд.евро.

Във връзка с активизирането на междусистемните връзки в региона от страна на Унгария пък беше лансиран друг проект за осъществяване на доставки на природен газ. Идеята за Вертикален газов коридор се опира на прокарването на интерконекторни маршрути, които да свържат Гърция, България, Румъния и Унгария. Съответно плановите за захранване със суровини отново са обвързани с проектите ТАР и TANAP.

Северен поток-2: потенциално въздействие върху енергетиката на Балканите

В по-общ европейски план като опция за снабдяване на Балканите с природен газ се цитира и проектът за изграждане на Северен поток-2. Първата фаза по прокарването на трасето, свързващо пряко Русия и Германия през Балтийско море, бе финализирана през 2011 г., а през 2012 г. приключи и полагането на втората тръба. Впоследствие обаче бяха развити планове за

увеличаване на капацитета, посредством полагане на още две тръби, които да спомогнат за удвояване на постъпленията на суровини до 110 млрд. куб.м. Въпреки временното замразяване на проекта през 2015 г. във връзка с наложените от ЕС санкции върху Русия, впоследствие активността по придвижването на проекта се засили. През януари 2018 г. Германия стартира полагането на националния сегмент на трасето, което следва да премине през морските пространства и на Финландия, Швеция и Дания. Очаква се финализирането на проекта да приключи към края на 2019 г. Реализацията на Северен поток-2 срещна обаче опозиция от страна на САЩ (Sputnik News, 2018) – през януари 2018 г. държавният секретар Рекс Тилърсън характеризира Северен поток-2 като подриващ цялостната енергийната сигурност и стабилност на Европа. В тази позиция на САЩ обаче мнозина съзират единствено собствените стремежи на страната да създаде по отношение на ЕС пазар за доставки на втечен природен газ на водещите си енергийни компании.

Ако оставим настрана американската позиция, както и мненията на най-засегнатите от реализацията на проекта държави, по линия на загуба на приходи от транзитни такси, в лицето на Полша и Украйна, редица страни – членки на ЕС също се противопоставят на финализирането на трасето. В отправено писмо до Европейската комисия през март 2016 г. правителствата на България, Румъния, Гърция, Литва, Латвия, Естония, Чехия, Полша, Словакия и Унгария изразиха своето становище, че прокарането на още една инфраструктурна връзка между Русия и Германия е в разрез с интересите на ЕС и ще спомогне за по-нататъшна дестабилизация на Украйна. Според тези страни проектът противоречи на европейските изисквания за разделяне на производителите от доставчиците. Италианският министър-председател Матео Ренци и унгарският премиер Виктор Орбан поставиха от своя страна под въпрос различното третиране на проектите Южен поток и Северен поток-2, което е видимо с оглед на успешните действия на Германия за изваждане извън обхвата на европейското законодателство не само на Северен поток-1, но и на транзитните газопроводи през нейна територия като ОПАЛ. На 28 октомври 2016 г. Европейската комисия даде съгласието си за премахване на валидността на разпоредбите на Третия енергиен пакет по отношение на ОПАЛ до 2033 г. Въпреки възраженията и съдебните дела, свързани с темата, през юли 2017 г. бе премахната временно наложената забраната за Газпром да използва съоръжението (Rapoza, 2017).

Председателят на Европейския съвет Доналд Туск подкрепи изказаните от редица страни-членки възражения срещу прокарането на Северен поток-2, като подчерта, че за държави като Италия и България е важно да се изясни, защо изграждането на Южен поток е отхвърлено като невъзможно съгласно европейските разпоредби, а това на Северен поток-2 се одобрява.

В тази връзка той заяви, че прокарването на второто трасе не е в интерес на ЕС, тъй като не спомага за осъществяването на диверсификация, тъй като след реализацията му 80% от руския внос на природен газ за ЕС ще са концентрирани в един единствен маршрут. Германия от своя страна обаче категорично извежда проекта като такъв от национален интерес, който ще превърне страната в разпределителен център за руските суровини, предназначени за ЕС (The Economist, 2017). Като цяло обаче тази позиция на Берлин бива отчитана като удар върху страните от Централна и Източна Европа, тъй като значителна част от тях са въвлечени в маршрутите за доставки на руски природен газ посредством тръбопроводите Ямал (преминаващ през Беларус и Полша) и Дружба (съответно включващ Украйна и Словакия). Така реализацията на Северен поток-2 от една страна практически се явява в ущърб на техните собствени интереси като транзитни фактори, а от друга страна тя драстично намалява чисто икономическите стимули за изграждане на алтернативни трасета и търсене на нови източници за доставки за целия регион. С това Германия реално ще спомогне за това, Централна и Източна Европа да бъдат затворени в газов пазар под доминацията на Газпром без реални алтернативи за изход от ситуацията, докато същевременно Западна Европа ще продължава да има диверсифицирано снабдяване.

В тази връзка вниманието по темата за Северен поток-2 се концентрира именно върху политическите последици от изграждането на съоръжението. Не случайно акцентът пада върху цената за Германия, която ще плати страната във външен план, по линия на загуба на влияние и изграждане на недоверие спрямо нея в страните от Централна и Източна Европа, както и в Балтийския регион (Riley, 2018). На следващо място германските действия биват критикувани и като поставящи под въпрос цялостната енергийна политика на ЕС, след като европейското законодателство в тази сфера не се прилага еднакво за всички и на справедлива основа. Това, от своя страна, би навредило съществено на всякакви по-нататъшни опити за развиване на общи модели на действия в енергийния сектор. От дебата относно прокарването на Северен поток-2 е видно, колко трудно се съчетават европейската и чисто националните перспективи по отношение на интересите в енергиен план.

Що се отнася до възможността за осъществяване на доставки и за балканските държави по линия на Северен поток-2, тук трябва да се отчете и необходимостта от изграждане на нови газопроводи от Балтика до Австрия. Според предвижданията на консорциума, ангажиран с реализацията на проекта, със стартирането на второто трасе 1/3 от газовите доставки ще бъдат ориентирани към Германия, Холандия и Обединеното кралство, докато останалите 2/3 ще бъдат транспортирани до австрийския газов хъб Баумгартен. Към този момент доставките до Австрия, обаче, преминават през Словакия, като капацитетът на това съоръжение също следва да се

увеличи след финализирането на Северен поток-2. Австрия не е свързана с Чехия посредством директна газопроводна връзка, което пък провокира развиването на плановете за изграждането на тръбопровода EUGAL, който да свърже газовото хранилище в Графенвалд с Чехия и Полша. С развиването на тези нови трасета в перспектива енергийните доставки ще могат да продължат своя път в източна посока.

Перспективи по линия на втечнения природен газ

С оглед на актуалния акцент върху темата за осъществяването на доставки на втечен природен газ за страните от ЕС (и Балканите в частност) следва да се обърне внимание и върху опциите в тази област. България също нееднократно заявява плановете си за участие в изграждането на терминал за втечени суровини заедно с Гърция в района на Александруполис. Сега консорциумът за реализация на съоръжението включва от гръцка страна газовата корпорация DEPA и компанията Gastrade, Булгаргаз и американската компания Cheniere, като към проекта проявяват интерес и други американски фирми. Плановете са за изграждане на регазификационен терминал с капацитет 170 000 куб.м., като с изграждането на интерконектора между България и Гърция ще се отворят възможности за доставки и към други балкански държави.

Междувременно след редица турбуленции стартира проектът за изграждане на терминал за втечен природен газ на остров Крък (Duran, 2018), което засили коментарите в посока на това, че Хърватия всъщност е най-големият печеливш от спирането на проекта Южен поток, тъй като се явява облагодетелствана за сметка на България от преориентирането на енергийните потоци. Потенциално, посредством реализацията на съоръжението, за нея се отварят възможности не само за захранване на националния пазар, но и за снабдяване на Унгария, Словения, Сърбия, Босна и Херцеговина. През 2015 г. дойде предложение от американска страна Хърватия да се откаже от изграждане на сухоземен терминал и да се преориентира към поевтино плаващо регазификационно съоръжение. Така цената на проекта бе драстично снижена от първоначалните изчисления за 600 милиона евро, но и планираният капацитет от 6 млрд. куб.м бе ограничен до 2 млрд.куб.м. годишно. Промяната в хърватските планове бе възприета в посока на невъзможността за захранване с американски втечен газ в мащабни количества, с оглед на факта, че частните компании биха предпочели да насочат танкерите си, вместо към ЕС – към Азия, където ще получат по-добра цена за своята продукция. На следващо място обаче няма как да се пренебрегне трансформацията в хърватската позиция и по линия на възприемането на по-скромни планове за развитие на сектора, които всъщност елиминират

възможността за осъществяване на мащабни доставки за страните от Централна и Източна Европа.

По отношение на България също се явява достъпна опцията за изграждане на терминали за втечен природен газ с по-скромен капацитет. Такива проекти вече бяха предложени по отношение на пристанищни центрове по Дунав като Русе. Възможностите за изграждане на регазификационни съоръжения във Варна, съгласно огласените планове са доста по-ограничени, което насочва към идеята, че и нашата страна би се ориентирала към по-прагматичните модели по отношение на втечения природен газ по примера на Хърватия.

Заклучение

В контекста на изложеното до момента няма как да не бъде акцентирано върху нуждата от намиране на прагматични отговори на съществуващите енергийни трудности, провокирани както от ендегенни, така и от екзогенни фактори, която все повече кара ЕС да предприема целенасочени мерки за постигане на комплексен и съгласуван подход. До момента обаче Съюзът все още не е успял да разреши сложния проблем, как да се реализира на практика сложният баланс между хетерогенните интереси и индивидуалните потребности на отделните държави – членки в сферата на енергетиката. Същевременно повишаването на значимостта на Балканите за европейската енергийна сигурност предоставя значими възможности за страните от региона по линия на превръщането на тяхното географско разположение в политически и икономически капитал. Принципно им участие в множество инфраструктурни проекти с енергийна насоченост не спомага обаче за ефективното оползотворяване на техния капацитет. Липсата на сериозен напредък в разгръщането на ролята на региона като транзитен възел несъмнено ще окаже негативно влияние върху него и в стопански план. Успешното премахване на етикета „нестабилна енергийна архитектура“, като определяща за Югоизточна Европа, предполага ревизиране и на лансираните подходи за развитие на това пространство, тъй като енергийният сектор несъмнено се явява симптоматичен и за случващото се, в рамките на по-пространния геополитически и геоикономически пейзаж.

Референци:

Biedermann, F., (2017), Israel Working Hard to Realize the Dreams of Its Gas Industry, CNBC, 5 June 2017, available at: <https://www.cnbc.com/2017/06/05/israel-working-hard-to-realize-the-dreams-of-its-gas-industry.html> (accessed: 15 April 2019).

Duran, M., (2018), Croatia Moving Forward with Krk LNG Import Project, LNG World News, 1 February 2018, available at: <https://www.lngworldnews.com/croatia-moving-forward-with-krk-lng-import-project/> (accessed: 15 April 2019).

Froley, A., (2015), Easting Gas Project Could Link Central, SE Europe, S&P Global, 25 June 2015, available at: <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/062515-easting-gas-project-could-link-central-se-europe-eustream-exec> (accessed: 15 April 2019).

Kovacevic, A., (2017), Towards a Balkan Gas Hub: The Interplay between Pipeline Gas, LNG and Renewable Energy in South East Europe, OIES Paper, NG 115, February 2017.

Leviev-Sawyer, C., (2015), Russian Exec Says Chevron Could Help Revive Burgas-Alexandroupolis Pipeline, IBNA, 26 May 2015, available at: <https://www.balkaneu.com/russian-exec-chevron-revive-burgas-alexandroupolis-pipeline-report/> (accessed: 15 April 2019).

Mišić, M., (2018), External Energy Policy of the EU, SSANSE, Policy Brief No.15, 26 June 2018, available at: <http://ams.hi.is/wp-content/uploads/2018/06/External-Energy-Policy-of-the-EU-2.pdf> (accessed: 15 April 2019).

Rapoza, K., (2017), On Russian Gas Front, Germany Does Ukraine No Favors, Forbes, 4 August 2017, available at: <https://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2017/08/04/on-russian-gas-front-germany-does-ukraine-no-favors/#67d890d0326e> (accessed: 15 April 2019).

Riley, A., (2018), Nordstream 2: How Germany Lets Down Europe, The Globalist, 28 February 2018, available at: <https://www.theglobalist.com/germany-nordstream2-energy-security-european-union/> (accessed: 15 April 2019).

Schneidman, W., Wiegert, J., (2018), Competing in Africa: China, the European Union, and the United States, Brookings, 16 April 2018, available at: <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2018/04/16/competing-in-africa-china-the-european-union-and-the-united-states/> (accessed: 15 April 2019).

Sputnik News (2018), US Energy Secretary Not Ruling Out Sanctions Against Nord Stream 2, 17 September 2018, available at: <https://sputniknews.com/russia/201809171068084421-usa-russia-nord-stream-sanctions/> (accessed: 15 April 2019).

Tagliapietra, S., (2018), Beyond Nord Stream 2: A Look at Russia's Turk Stream Project, Bruegel, 4 July 2018, available at: <http://bruegel.org/2018/07/beyond->

nord-stream-2-a-look-at-russias-turk-stream-project/ (accessed: 15 April 2019).

The Economist (2017), Germany's Russian Gas Pipeline Smells Funny to America, 22 June 2017, available at: <https://www.economist.com/europe/2017/06/22/germanys-russian-gas-pipeline-smells-funny-to-america> (accessed: 15 April 2019).

Zachmann, G., (2015), The European Energy Union: Slogan or an Important Step towards Integration?, Bruegel, 17 September 2015, available at: <http://bruegel.org/2015/09/the-european-energy-union-slogan-or-an-important-step-towards-integration/> (accessed: 15 April 2019).

БАЛКАНИТЕ В НОВАТА ЕНЕРГИЙНА АРХИТЕКТУРА: ПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА И СТОПАНСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Резюме

През последното десетилетие темата за развитието на енергийния сектор в балканските страни привлича все по-сериозно внимание по линия на важността му в контекста на променящата се геополитическа и геоикономическа картина в Евразия, както и във връзка с трансформациите в глобален план. С оглед на тези тенденции, изследването е ориентирано към очертаване на основните измерения на значимостта на региона и амбициите на Балканите да служат като мост между ключови енергийни зони.

Ключови думи: Балкани, ЕС, енергетика, петрол, природен газ

JEL: F50, O13, Q40

THE BALKANS IN THE NEW ENERGY ARCHITECTURE: POLITICAL DYNAMICS AND ECONOMIC CHALLENGES

Elizabet Joneva*

Abstract

In the last decades, the subject of the development of the energy sector in the Balkan countries provokes special attention due to its relevance in the context of the changing geopolitical and geoeconomic landscape in Eurasia, as well as the transformations on a global level. The aim of the study is to discuss the main dimensions of the significance of this region and the ambitions of the Balkans to act as a bridge between key energy zones.

Key words: Balkans, EU, energy, oil, natural gas

JEL: F50, O13, Q40

* Elizabet Joneva, Assoc. Prof. PhD, Department of International Relations, UNWE, email: yoneva@unwe.bg